

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาพของวิถีชีวิต และความเป็นอยู่ของสังคมชาวนานในอดีตนั้น มีระบบการผลิตและเศรษฐกิจที่ยังชีพในการเกษตรกรรมและการหาของป่าในลักษณะ เพื่อการยังชีพ (Subsistence Economy) หมู่บ้านหรือกลุ่มบ้านจะตั้งหลักแหล่งอย่างกระจัดกระจายไปตามพื้นที่ราบอันกว้างใหญ่ของลุ่มแม่น้ำ มีลักษณะ เป็นกลุ่มหมู่บ้านที่โดดเดี่ยว (Isolation) จะผลิตสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตโดยไม่ต้องพึ่งพาโลกภายนอก มีความผูกพันภายในเครือญาติของชุมชนเป็นอย่างมาก แต่ละครัวเรือนครอบครองที่ดินโดยผ่านการเป็นสมาชิกของชุมชน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในระบบการผลิต ชาวนามีระดับชีวิตและความเป็นอยู่ที่ไม่มีความแตกต่างกันมากนักทางเศรษฐกิจ ความแตกต่างในเรื่องของชนชั้น (Class) นั้นยังไม่ปรากฏชัดเจน (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2531:119) แต่กระนั้นสังคมแบบพึ่งตนเอง หรือเพาะปลูกเพื่อการผลิตข้าวเพื่อการบริโภคนั้น ยังมีการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าหรือผลิตผลที่ได้ การเก็บส่วนเกินเพื่อการแลกเปลี่ยนนี้ก็ เป็นเพียงตัวกลางที่ใช้ยึดหยุ่นให้ระบบการผลิตแบบยังชีพที่มีความพอเพียง ที่จะสนองความต้องการในสินค้าบางชนิดที่ไม่สามารถผลิตขึ้นเองได้ในท้องถิ่น (Ingram, 1935:15) รวมทั้งการเก็บส่วนเกินเพื่อการชำระภาษีอากรแก่ผู้ปกครองหรือรัฐบาล

ข้าวและฝ้ายเป็นพืชเศรษฐกิจที่ตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของชาวนา ในทุก ๆ หมู่บ้านจะมีการผลิตข้าวและฝ้ายเพื่อใช้เองในครัวเรือน ชาวนายังปลูกผัก ถัวนานาชนิด ในพื้นที่บ้านเรือนของตน จับปลาและล่าสัตว์เล็กอื่น ๆ เพื่อเป็นอาหารประเภทโปรตีน ควบคู่กับการเก็บหาผักหญ้าป่ามากิน มีการค้าขายแลกเปลี่ยนผลผลิตของตนกับสินค้าที่ไม่สามารถผลิตได้เองในกลุ่มบ้าน เครือข่ายของการแลกเปลี่ยนมีอาณาเขตกว้างใหญ่ ชาวนาที่มีผลผลิตข้าวเป็นหลักจะนำผลผลิตส่วนเกินไปแลกเปลี่ยนเกลือกกับหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ชายฝั่งทะเล บางกลุ่มหมู่บ้านมีการปลูกอ้อยอย่างกว้างขวาง มีหมู่บ้านหนึ่งเป็นศูนย์กลางของการผลิตและจำหน่ายน้ำตาลทั่วภาคกลาง บางกลุ่มหมู่บ้านมีการผลิตเครื่องปั้นดินเผาและอิฐ หมู่บ้านช่างเหล็ก หมู่บ้านผลิตฝ้าย หมู่บ้านทำจักสาน กอบและเชือก หมู่บ้านลาวบ้านต้นโพธิ์และบ้านเฒ่าหนองที่ผลิตมิดและโลหะ (พริกมณี เอี่ยมธรรมและคณะ (แปล),

2530:5-6) นอกเหนือไปจากการเพาะปลูกข้าวเพื่อการยังชีพ

หลังจากการทาสันนิษฐานเขาเรียงในราวปี 2398 แล้ว เศรษฐกิจการผลิตข้าวของไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีความต้องการสินค้าข้าวของไทยจากตลาดตะวันตกมากขึ้น ตลาดยุโรปซื้อข้าวถึง 50 % จากการส่งออกของไทย และในช่วงปี 2393 - 2473 สินค้าข้าวส่งออกของไทยเพิ่มขึ้น 25 เท่า กระโดดจาก 5 % ของผลผลิตข้าวทั้งหมดในปี 2393 เป็นประมาณ 50 % ของผลผลิตข้าวทั้งหมดในปี 2443 (Ingram, James C.:1971:37-41,52-54) เกิดการเปิดประตูรับแบบแผนทางวัฒนธรรมจากตะวันตกอย่างรวดเร็ว ทั้งเทคโนโลยีและแบบแผนความประหลาดหลาย ๆ อย่างที่เห็นว่าเป็นการแสดงออกของความเจริญของตะวันตก รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงในระบบการเมืองการปกครองไทยเพื่อการปรับโครงสร้างระบบการบริหารราชอาณาจักรไทย ป้องกันการคุกคามจากจักรวรรดินิยมตะวันตก นับตั้งแต่ปี 2435 นั้น (พรณี, อรรถจักร์: 2532:222-325) ส่วนเป็นปัจจัยส่งผลักดันให้สังคมชาวนาไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจการผลิต สังคมและวัฒนธรรมอย่างรวดเร็ว เศรษฐกิจและระบบการผลิตแบบดั้งเดิมของชาวนาภาคกลางจากเศรษฐกิจที่เป็นแบบเลี้ยงตนเอง มีการผลิตเพื่อกินเพื่อใช้ มีการสร้างยุ้งฉางไว้เก็บข้าวอันเป็นส่วนเกิน มีความร่วมมือกันในการผลิต มีการแลกเปลี่ยนแรงงานกันระหว่างครัวเรือนและชุมชน ได้กลายมาเป็นระบบเศรษฐกิจการผลิตเพื่อการค้า เมื่อความต้องการสินค้าข้าวในตลาดโลกเพิ่มมากขึ้นข้าวกลายเป็นสินค้าออกที่สำคัญของประเทศไทย เกือบ 90% ของข้าวที่ส่งออกทั้งหมดนั้นจากผลผลิตภาคกลาง ชาวนาเริ่มที่จะหันมาปลูกพันธุ์ข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจเพื่อขายกันมากขึ้น (INGRAM, 1955:21, 37-47)

หลังจากการเปิดประตูการค้าข้าวกับประเทศทางตะวันตก กระบวนการค้าและการผลิตได้ผ่านช่วงเวลาของความซับซ้อนมากขึ้น เกิดการขยายตัวของพื้นที่เพาะปลูกข้าวในภาคกลางของประเทศอย่างกว้างขวาง แต่การส่งเสริมการเกษตรโดยภาครัฐบาลกลับมิได้พัฒนาขึ้นอย่างเหมาะสมตามสัดส่วนของความเจริญเติบโตของเศรษฐกิจข้าวในครั้งนี้ (สุนทร อาศะไวทย์:2533:5-9) ในช่วงปี 2460-2462 จนถึงปี 2470 เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ จากปัญหาภัยธรรมชาติ ประกอบกับนโยบายที่ล่าช้าของภาครัฐบาล ได้ก่อปัญหาให้กับชาวนาที่มีเศรษฐกิจการผลิตข้าวเพื่อการค้าเป็นอย่างมาก บัญหาราคาผลผลิตข้าวตกต่ำ ค่าครองชีพถีบตัวสูงขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง สภาพผิดเคืองทางเศรษฐกิจหลังสงคราม การขาดแคลนแรงงานและทุน ยังผลให้ในช่วงปี 2463-2464 ชาวนาจำนวนมากเริ่มที่จะกู้ยืมเงินเพื่อการลงทุนกันอย่างแพร่หลายโดยใช้หลักทรัพย์

ที่เป็นที่ตื่นตัวร่วมกัน แต่สภาพเศรษฐกิจที่ตกต่ำนั้นดำเนินเป็นระยะเวลาหลายปี ชาววนจ้านวนมากอยู่ในภาวะหนี้สินและถูกยึดที่นา (สุนทรีย์ อาสะไวย์: 56-60)

หลังสงครามโลกครั้งที่สอง (2582-2488) เป็นต้นมา ประเทศทางตะวันตกเริ่มเข้ามา มีบทบาทมากขึ้นในระบบเศรษฐกิจชนบทไทย มีการผลักดันแผนการพัฒนาการเกษตรกรรมแผนใหม่ที่เป็นผลจากการปฏิวัติเขียว (GREEN REVOLUTION) ของตะวันตกเข้าสู่ประเทศไทย (วิฑูรย์ เลี่ยนจำนัญญ์: 2535:15-24) และหลังจากการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับแรกในปี 2504 นั้น รัฐบาลได้มุ่งเน้นการพัฒนาในด้านของโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐาน และให้ความสำคัญต่อความเร่งด่วนต่อการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร มีการสร้างถนนเชื่อมโยงภาคชนบทกับเมืองมากขึ้น รัฐบาลมุ่งหมายจะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่อง ระบบเศรษฐกิจของประเทศถูกผนวกรวมและผูกพันโดยตรงกับวงจรการค้าของโลก ระบบการผลิตของชนบทจึงมิได้พัฒนาขึ้นตามทางเลือกของตน ทั้งยังถูกบูรณาการเข้าสู่วงจรเศรษฐกิจของระบบทุนนิยม (รังสรรค์: 2522:87)

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับสังคมไทยในช่วงระยะเวลาดังกล่าว เกิดขึ้นจากความพยายามในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไปสู่ความทันสมัย (Modernization) ตามแม่แบบของประเทศอุตสาหกรรมตะวันตก ตามหลักปรัชญาเสรีนิยมหรือเศรษฐกิจเสรี หรือเรียกได้อีกอย่างว่า ลัทธิทุนนิยม การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับประเทศไทย ไม่ว่าจะเรียกมันว่าความเจริญก้าวหน้า (Progress) ความทันสมัย (Modernization) และการพัฒนา (Development) ล้วนแต่เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ของวัฒนธรรมไทย (ฉลาดชาย รมิตานนท์: 2536:56)

จากความล้มเหลวของภาครัฐในการพัฒนาประเทศตลอดเวลา 30 ปีที่ผ่านมา ได้มุ่งพัฒนาประเทศตามกระแสของทุนนิยม ตามหลังประเทศแม่แบบอุตสาหกรรมตะวันตก ที่มุ่งความเจริญทางด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญมาโดยตลอด (ปรีชา เปี่ยมพงษ์สานต์: 2535:280) โดยไม่ได้คำนึงถึงระบบทางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างไปโดยสิ้นเชิงจากประเทศแม่แบบ ปัญหาที่ค้างค้ำมาเป็นเวลานานนับสามทศวรรษนี้ การพัฒนาของรัฐยิ่งพัฒนาก็ยิ่งเพิ่มปัญหาให้กับชาวชนบทมากขึ้น เนื่องจากจุดหมายของการพัฒนาโดยรัฐนั้นมีจุดหมายอยู่ที่การตอบสนองความมั่นคงในรัฐ การบูรณาการทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจโดยรวม ฟังหาระบบเศรษฐกิจโลก มุ่งแต่ความเจริญเติบโตในภาคธุรกิจอุตสาหกรรมในเมือง และใช้อำนาจรวมศูนย์อยู่ที่กรุงเทพมหานคร ทั้งการเมืองและเศรษฐกิจ (เอนก : 2531:146) ภูมิปัญญาท้องถิ่นและศักยภาพของชุมชนรวมทั้งวัฒนธรรมอันหลากหลาย

หลายของชวานาถูกทำลายไป

สภาพของชวานาในภาคชนบทไทย นับจากการเริ่มใช้แผนการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นต้นมา วิธีชีวิตได้ถูกบูรณาการเข้ากับสังคมเมืองในทุกด้านของชีวิต ระบบเศรษฐกิจแบบเงินตราเป็นสิ่งมาแทนที่ระบบเศรษฐกิจแบบดั้งเดิม ชวานาพยายามที่จะเพิ่มปริมาณการเพาะปลูกของตนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้เพื่อขาย ในเขตชลประทานชวานาจะเพิ่มระยะเวลาการทำนาเป็น 2 ครั้ง มีการนำเทคโนโลยีการผลิตสมัยใหม่ ที่มีราคาสูงเข้ามาใช้ เช่น แตรคเตอร์หรือควายเหล็ก ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลงและปราบวัชพืช เครื่องสูบน้ำ ที่นำมาใช้ในบางขั้นตอนของระบบการผลิต การตัดสินใจปลูกพันธุ์พืชชนิดต่าง ๆ เป็นผลมาจากการลอกเลียนแบบและราคาตลาดในรอบปีที่ผ่านมา มากกว่าจะเป็นเรื่องของการวางแผนการผลิต ที่คำนึงถึงต้นทุนกำไรอย่างรอบครอบเหมือนกับเกษตรกรในประเทศที่พัฒนาแล้ว หลายครั้งที่ชวานาจะต้องประสบปัญหาขาดทุน อันเนื่องมาจากผลผลิตตกต่ำและปัญหาจากธรรมชาติ ในขณะที่สินค้าทางเทคโนโลยี เครื่องจักร ปุ๋ย และสารเคมีที่ต้องซื้อมาจากต่างประเทศผ่านภาคเมืองนั้น กลับมีราคาสูงขึ้นอย่างไม่ได้สัดส่วนกัน ชวานาจะต้องซื้อสินค้าหรือสิ่งของในการดำรงชีวิตจากเมืองมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็ยุติการผลิตเพื่อใช้เองลง เช่นการผลิตเสื้อผ้า ทรายกร้า เสื้อ หมอน เครื่องจักรสาน เครื่องใช้ต่าง ๆ ฯลฯ และหันมาบริโภคจากตลาดมากขึ้น กลายมาเป็นวิธีชีวิตที่ต้องพึ่งพาระบบตลาด (Ingham: 1971: 38) แต่รายได้จากกำไรของพืชเศรษฐกิจ (ข้าว) ที่ผลิตได้นั้น ดูเหมือนว่าจะไม่ได้เพิ่มขึ้นตามอัตราส่วนของราคาสินค้าที่เพิ่มขึ้นดังที่ควรจะเป็น ผลที่ตามมาคือปัญหาการเป็นหนี้และการสูญเสียที่ดินทำกินของชวานา (นิวัฒน์ ฉิมพาสี: 2532: 175)

การพัฒนามุ่งหมายที่จะเจริญเติบโตทางภาคเศรษฐกิจนี้ ได้กระตุ้นให้ชาวไร่ชวานาพากันปรับเปลี่ยนระบบผลิตไปในทางเดียวกัน ด้วยการนำเครื่องทุ่นแรงทางการเกษตร เช่นรถไถ รถนวดข้าว รถเกี่ยวข้าวและเครื่องสูบน้ำ รวมทั้งเครื่องจักรกลและเทคโนโลยีสมัยใหม่ต่าง ๆ เพื่อการเพิ่มผลผลิตได้ในเวลาอันรวดเร็วจาเป็นที่เกษตรกรต้องใช้นโยบายวิทยาศาสตร์ ยาฆ่าแมลง และยาปราบศัตรูพืช ทางราชการจะแลกเอาพันธุ์ข้าวพื้นเมืองที่เคยเป็นพันธุ์พืชเศรษฐกิจของชุมชนไป โดยนำข้าวพันธุ์ผสมตระกูล กข มาเผยแพร่แทนเพราะเชื่อว่าให้ผลการเก็บเกี่ยวได้เร็วกว่าและเหมาะสมกับการเพาะปลูกในพื้นที่เขตชลประทานมากกว่าพันธุ์เก่า ๆ ที่ปลูกกันมาในแต่ก่อน (ชนัญ วงษ์วิภาค: 2536: 241-242) สภาพเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชาวไร่ชวานา มีการเปลี่ยนแปลงในวิธีชีวิต ระบบการผลิตที่แต่เดิมมาเป็นลักษณะของการพึ่งพาและการใช้เทคโนโลยีที่

เหมาะสมกับการอยู่ร่วมกับสภาพแวดล้อม แต่หลังจากการเข้ายึดเยียดการพัฒนาจากนโยบายของรัฐ และการพึ่งพาดตลาดภายนอกมากขึ้น ชาวไร่ชาวนาถูกกำหนดให้มีระบบการผลิตที่แตกต่างไปจากเดิม โดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีและแบบแผนความรู้สมัยใหม่ที่มีราคาสูงและซับซ้อน ในความพยายามที่จะเพิ่มผลผลิตพืชเศรษฐกิจโดยตรง (ยศ สันติสมบัติ:2537:89-91)

จากปรากฏการณ์ทางประวัติศาสตร์สังคม การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม นิเวศวิทยา และสภาพแวดล้อมดังที่กล่าวมาข้างต้นนี้ เป็นภาพลักษณ์แสดงการเปลี่ยนแปลงในสังคมชาวนาในภาคชนบทของประเทศไทยอย่างชัดเจนและเป็นพลวัตร การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวคือการเปลี่ยนรูปแบบการผลิตหรือระบบการผลิตจากเดิม จากระบบการผลิตเพื่อการยังชีพและการแลกเปลี่ยนกลายมาเป็นระบบการผลิตเพื่อการยังชีพแบบการค้า ระบบการผลิตทั้งสองมีรูปแบบการใช้ระบบการผลิตที่แตกต่างกัน

การศึกษาในครั้งนี้ได้เลือกศึกษาในปัญหาวิจัยที่ว่า เมื่อระบบการผลิต เศรษฐกิจดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไป จากเหตุปัญหาก็กล่าวมาข้างต้นนั้น เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติพืชเศรษฐกิจอย่างไรบ้างในแต่ละช่วงเวลา ชุมชนที่ใช้เป็นกรณีศึกษาคือ หมู่บ้านโคก ต.อุ้มทอง อ.อุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี มีอายุของการกล่าวขานและการก่อตั้งของชุมชนไม่ต่ำกว่า 100 ปี ผ่านพ้นช่วงเวลาและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของภาคกลางมาในทุกสมัย มีการแปรเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจการผลิต เนื่องจากหมู่บ้านมีการติดต่อและปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอกมาโดยตลอด จึงมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติพืชเศรษฐกิจในหลายครั้งหลายครา จากยุคสมัยและสภาวะต่าง ๆ คือ ยุคสมัยของการพึ่งตนเอง สภาวะความเจริญเติบโตของการค้าข้าวในช่วง 2423 - 2433 สภาวะเศรษฐกิจถดถอยในช่วงปี 2449 - 2455 สภาวะความแห้งแล้งและภัยธรรมชาติในช่วงปี 2460 - 2465 สภาวะเศรษฐกิจตกต่ำหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 หลังปี 2470 สภาวะเศรษฐกิจถดถอยจากวิกฤตการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 ในราวปี 2482-2488 ยุคสมัยของการพัฒนาการสร้างถนนมาลัยแมนในช่วงเริ่มต้นของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม 2500-2504 เกิดการขยายตัวเป็นเมืองใหญ่(Urbanization) และตลาดการค้าของบ้านอุ้มทอง การเข้ามาของระบบชลประทานในราวปี 2510 ยุคสมัยของการค้าการตลาด 2510 - 2530 สภาวะความแห้งแล้งและปัญหาสิ่งแวดล้อม 2535-2537

ความสำคัญของปัญหาวิจัยในครั้งนี้จึงอยู่ที่ ประเด็นศึกษาการปรับเปลี่ยนพืชเศรษฐกิจของชาวนา เพราะ เป็นสิ่งที่จะสะท้อนให้เห็นผลของการเปลี่ยนแปลงของระบบการผลิตได้อย่างชัดเจน และผลของการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตย่อมกระทบในโครงสร้างสังคมส่วนอื่น ในระบบวัฒนธรรม

ของชุมชนด้วย และประเด็นของการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิต ก่อให้เกิดการตัดสินใจ เปลี่ยนพันธุ์พืชของชาวนาอย่างไรบ้าง เศรษฐกิจข้าวที่เคยมีระบบการผลิตแต่เดิมเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรในสังคมชาวนานับปัจจุบัน และชาวนาจะเลือกผลิตพันธุ์พืชเศรษฐกิจชนิดอื่นเป็นหลัก แทนการเพาะปลูกข้าวหรือไม่ อย่างไร รวมถึงการหาคำตอบว่า สังคมชาวนานับปัจจุบันยังดำรงอยู่ด้วยเศรษฐกิจการเพาะปลูกข้าวเพียงอย่างเดียวได้จริงหรือไม่

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาการปรับเปลี่ยนพืชเศรษฐกิจของชุมชน อันเป็นภาพสะท้อนส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิต
2. เพื่อศึกษาวิถีชีวิต ระบบเศรษฐกิจการผลิตแบบดั้งเดิม พัฒนาการของระบบเศรษฐกิจ กระบวนการการกลายมาเป็นระบบการผลิตแบบการค้า
3. เพื่อศึกษาผลกระทบกลับของการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงในระบับวัฒนธรรมของชุมชน รวมทั้งวิถีชีวิตในเศรษฐกิจปัจจุบัน
4. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ "ลาวครึ่ง" พัฒนาการทางประวัติศาสตร์สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม
5. เพื่อเป็นตัวอย่างหนึ่งในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจการเกษตรว่าระบบการผลิตเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไร โดยมีปรากฏการณ์ในการเลือก ปรับ เปลี่ยนพันธุ์พืชเศรษฐกิจเป็นภาพแสดงอย่างชัดเจน เพื่อเผยแพร่ให้ผู้สนใจศึกษา เปรียบเทียบและค้นคว้า

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะกรณีการปรับเปลี่ยนพันธุ์พืชเศรษฐกิจของชุมชนลาวครึ่ง บ้านโคก ตำบลอุ้มถ้อง อำเภออุ้มถ้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ในฐานะที่เป็นตัวอย่างของสังคมชาวนาในภาคกลางของประเทศไทย มีขอบเขตหลักของการศึกษาอยู่ที่การศึกษาระบบเศรษฐกิจอันเป็นระบบหนึ่งในวัฒนธรรมของชุมชน ในแง่กิจกรรมด้านการเปลี่ยนแปลงในระบบการผลิต โดยเลือกศึกษาการปรับเปลี่ยนพันธุ์พืชเศรษฐกิจไม่ว่าจะเป็น การเปลี่ยนพันธุ์ข้าวพื้นเมืองเป็นพันธุ์

ข้าวใหม่ การเปลี่ยนพันธุ์พืชจากข้าวมาเป็นการปลูกพืชไร่ การทำสวน การปลูกผัก รวมถึงกิจกรรมในเศรษฐกิจการเกษตรที่เกี่ยวข้อง ศึกษาชุมชน (Community Study) ด้วยวิธีการวิจัยทางมานุษยวิทยา เพื่อการเก็บข้อมูลของระบบวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นระบบครอบครัว การจัดระเบียบทางสังคม การเมืองการปกครอง การศึกษา สาธารณสุข ประเพณี ศาสนา ความเชื่อ พิธีกรรม ฯลฯ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้น

การศึกษาในครั้งนี้เลือกพื้นที่การศึกษาอยู่ในเขตการชลประทาน โครงการตอนเจดีย์ ซึ่งเป็นโครงการหนึ่งของการจัดสรรน้ำในลุ่มน้ำแม่กลอง หมู่บ้านที่ใช้เป็นกรณีศึกษาคือ บ้านโคก หมู่ที่ 3 ตำบลอุ้มทอง อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรมของชุมชนชาวนามาเป็นเวลามากกว่า 100 ปี และเป็นกลุ่มที่มีความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่ม "ลาวครึ่ง" ที่มีวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ของตนเองในอดีต มีข้อมูลอย่างชัดเจนในการรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมจากภายนอกมาโดยตลอดทุกยุคสมัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบและเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในสังคมชาวนาไทย
2. เข้าใจในการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจการเกษตรกรรมของชุมชนในชนบทและผลกระทบที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบการผลิต
3. เข้าใจในปรากฏการณ์และเห็นภาพการปรับเปลี่ยนพันธุ์พืชเศรษฐกิจอันได้แก่ข้าวเป็นพันธุ์พืชชนิดอื่น อันเป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิต
4. ทราบข้อเท็จจริงในปรากฏการณ์ สถานการณ์ทางเศรษฐกิจในปัจจุบันของชาวนาที่ยังมีการเพาะปลูกพันธุ์พืชเป็นหลัก ในระบบการผลิตปัจจุบัน
5. สามารถนำมาประยุกต์ใช้ตรวจสอบศักยภาพของชุมชนเพื่อเป็นข้อมูลการสำหรับการวางแผนพัฒนาการเกษตรที่ถูกต้องในอนาคต

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ใช้วิธีการศึกษา วิจัยสนามทางมานุษยวิทยา (Anthropological Field Work) ในการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล เทคนิคสนามที่ใช้ก็จะคำนึงถึงความเหมาะสมเป็นสำคัญ โดยเทคนิคที่ใช้ได้แก่การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) และแบบไม่มีส่วนร่วม ตามแต่สถานการณ์และความเหมาะสม กระทบควบคู่ไปกับการสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้ศึกษากับชาวบ้านในเขตชุมชน เพื่อการได้ข้อมูลที่แท้จริงมากที่สุด

การสัมภาษณ์ (Interview) แบบไม่เป็นทางการ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In - depth Interview) ซึ่งในการสัมภาษณ์ดังกล่าวจะมีลักษณะของการพูดคุย เป็นวิธีการที่เอื้ออำนวยต่อการเก็บข้อมูลในระดับลึกมาก ๆ ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลด้านใดก็ตาม โดยมุ่งเน้นการสัมภาษณ์ไปทีบุคคลที่มีความรอบรู้ เกี่ยวกับชุมชนและได้รับการยอมรับจากผู้อื่นที่เรียกว่า ผู้ให้ข่าวสำคัญ (Key Informants) โดยสุ่มตัวอย่างจากครัวเรือน 254 ครัวเรือน เน้นที่จะสร้างความเป็นกันเองในการสัมภาษณ์

แบบสอบถาม เป็นลักษณะของคำถามที่มีทั้งให้เลือกตอบ และแบบปลายเปิด ให้แสดงความคิดเห็น แบบสอบถามจะใช้เป็นกุญแจในแนวคำถามเพื่อการแนะนำตัวผู้ศึกษากับชาวบ้าน และการเก็บข้อมูลทางสถิติ ใช้แบบสอบถามทั้งสิ้น 98 ชุด แบบสอบถามนี้จะสอบถามในเรื่องพื้นฐานคือ จำนวนสมาชิกในครอบครัว การศึกษา อาชีพ เป็นต้น

เทคนิคการวิจัยแบบอื่น ๆ นอกเหนือจากการสังเกตและการสัมภาษณ์แล้ว ก็จะมีการใช้เทปบันทึกเสียง การถ่ายภาพ การวาดภาพลายเส้น การสำรวจสถานที่เพื่อการทบทวนที่และอื่น ๆ โดยที่การใช้เครื่องบันทึกเสียงจะใช้เมื่อต้องสัมภาษณ์ Key Informant ในเรื่องราวต่าง ๆ การถ่ายภาพก็จะเป็นการบันทึกสภาพแวดล้อมทั้งทางกายภาพและทางสังคม อันได้แก่ที่นา ลาน คลอง บ้านเรือน สิ่งของเครื่องใช้ ฯลฯ และอาจจะบันทึกเหตุการณ์อันเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นในชุมชน

เอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เอกสารราชการ บทความ ผลงานวิจัยอื่น ๆ ใช้เป็นแนวในการศึกษาและประกอบงานศึกษาวิจัย

ระยะเวลาการศึกษา ผู้ศึกษาได้แบ่งวิธีการศึกษาและระยะเวลาการศึกษาออกเป็น 3 ขั้นตอนกล่าวคือ

1. เก็บรวบรวมและค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ตลอดจนแนวคิดทฤษฎีที่ใช้เป็นกรอบในการศึกษา โดยในขั้นตอนแรกนี้ จะใช้เวลาในการเตรียมการศึกษาเก็บข้อมูลเป็นระยะเวลา 3 เดือน ตั้งแต่เดือน เมษายน - มิถุนายน 2537 และใช้เวลาในการจัดทำ Proposal เพื่อเสนอสอบหัวข้อวิทยานิพนธ์เป็นเวลา 1 เดือน

2. เก็บข้อมูลภาคสนาม ศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นการอพยพ การตั้งถิ่นฐาน วิถีชีวิตในด้านต่าง ๆ เก็บข้อมูลเป็นระยะ ๆ อย่างสม่ำเสมอโดยเฉพาะในแต่ละช่วงของขั้นตอนการผลิตและในช่วงประเพณีและพิธีกรรมทางสังคมต่าง ๆ โดยจะใช้เวลาในการศึกษาภาคสนามเป็นระยะเวลา 2 ปี โดยแบ่งระยะเวลาการศึกษาภาคสนามดังนี้

2.1 เก็บข้อมูลในระยะสั้น เฉพาะช่วงที่มีปรากฏการณ์ทางสังคมเช่น ขั้นตอนการผลิตในช่วงฤดูกาลเก็บเกี่ยว ขยายผลผลิต หรือในช่วงพิธีกรรมประเพณีที่สำคัญของชุมชน เช่น งานเลี้ยงผีเจ้านาย งานสงกรานต์ งานบวช งานศพ ฯลฯ โดยจะใช้ระยะเวลาในการศึกษาประมาณ 3 - 5 วัน ในช่วงปี 2536 - 2538

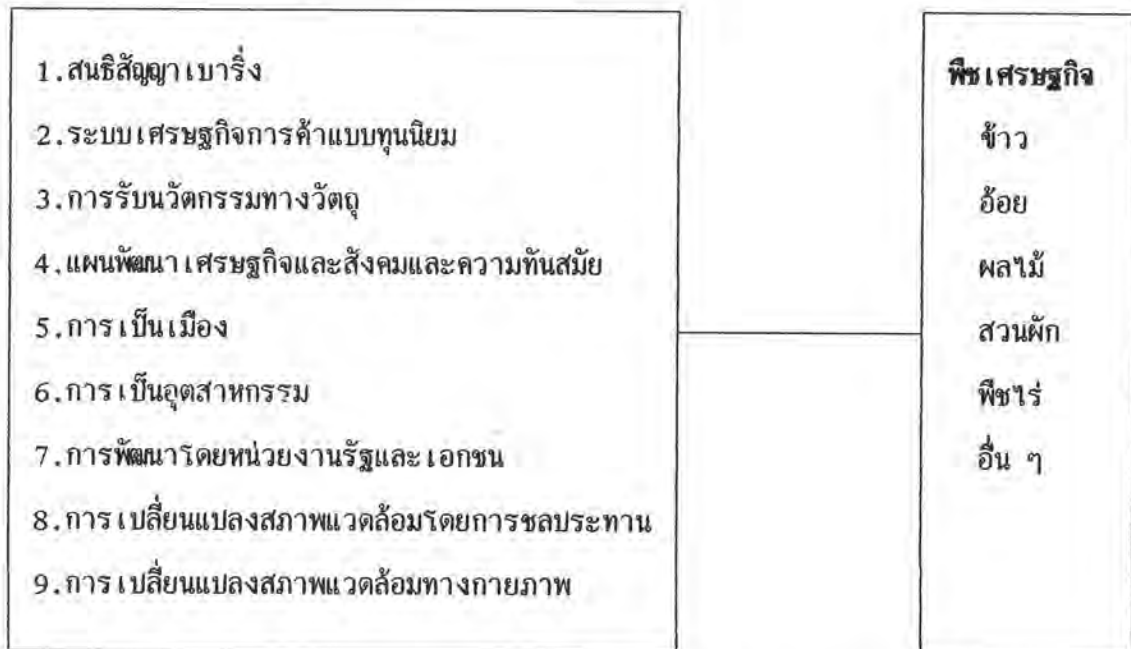
2.2 เก็บข้อมูลในระยะยาว เพื่อการศึกษาแบบมวลรวม (Holistic Approach) ในทุก ๆ ส่วนของวัฒนธรรมชุมชน เช่น ระบบเครือญาติ ระบบเศรษฐกิจ ระบบความเชื่อ ระบบการเมืองการปกครอง ฯลฯ ซึ่งจะมีผลต่อกันและกัน การเก็บข้อมูลในช่วงนี้จะใช้เวลา 5 เดือน ตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2537 - มกราคม 2538

3. นำข้อมูลที่ได้มารวบรวมเพื่อทำการวิเคราะห์ โดยใช้กรอบทฤษฎีและแนวคิดตามที่ได้อธิบายไว้ และจัดทำรูปเล่มเพื่อนำเสนอ ในช่วงระยะนี้จะใช้เวลาจัดทำประมาณ 1 เดือน คือในเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนมีนาคม 2538

สมมติฐานของการศึกษา

แผนภูมิแสดงสมมติฐานการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพืชเศรษฐกิจ
ตัวแปรเหตุ

ตัวแปรตาม

สมมติฐานหลัก ของการศึกษา คือ "การพัฒนาไปสู่ความทันสมัยและสภาพแวดล้อมทางกายภาพมีผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพืชเศรษฐกิจในบ้านโคก"

สมมติฐานรอง

1. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในช่วงสนธิสัญญาเบาริ่ง ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพืชเศรษฐกิจ
2. เศรษฐกิจการค้าแบบทุนนิยม ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพืชเศรษฐกิจ
3. การรับนวัตกรรมทางวัตถุใหม่ ๆ จากตะวันตกก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพืชเศรษฐกิจ
4. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพืชเศรษฐกิจ
5. การเป็นเมืองของชุมชนใกล้ เชียงก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพืชเศรษฐกิจ
6. การอุตสาหกรรมในบริเวณใกล้ เชียงก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพืชเศรษฐกิจ
7. การพัฒนาโดยหน่วยงานรัฐและเอกชนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพืชเศรษฐกิจ

8. การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมด้วยระบบชลประทานก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพืชเศรษฐกิจ

9. การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ประเภทดินก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพืชเศรษฐกิจ

10. การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางกายภาพประเภท น้ำ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพืชเศรษฐกิจ

นิยามศัพท์

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม : การเปลี่ยนแปลงในระบบต่าง ๆ ของวัฒนธรรม เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่า วัฒนธรรมคือระบบที่เกิดขึ้นมาจากความต้องการการตอบสนองทางเทคโนโลยี สังคม จิตใจของมนุษย์เพื่อการอยู่รอดของมนุษย์ จึงเกิดระบบต่าง ๆ ขึ้น ทั้งเศรษฐกิจ การเมือง ศาสนา นันทนาการ ฯลฯ รวมแล้วเรียกว่าวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมนี้เกิดผลกระทบของการกระทบ การติดต่อ การแพร่กระจาย ผสมผสาน ผสมกลมกลืน การกลืนกลาย การครอบงำ ฯลฯ ระหว่างวัฒนธรรม ก่อให้รูปแบบวัฒนธรรมในบางระบบหรือทั้งหมด ส่งผลกระทบซึ่งกันและกัน เปลี่ยนจากรูปแบบเดิมที่เคยใช้เป็นแบบแผนพฤติกรรม การเรียนรู้ การถ่ายทอด ฯลฯ ไปเป็นแบบแผนใหม่

สนธิสัญญาเบาริ่ง : ในงานวิจัยนี้ถือว่า สนธิสัญญาเบาริ่ง เป็นปัจจัยที่สำคัญครั้งแรกที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชุมชนชนบทในประเทศไทย เริ่มต้นในปี 2398 รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อังกฤษได้ส่ง เซอร์จอห์น เบาริ่ง พร้อมกองทัพเรือมาบีบบังคับให้รัฐบาลไทยยกเลิกพระคลังสินค้าที่เป็นหน่วยค้าขายระหว่างประเทศของรัฐ โดยไทยต้องทำสนธิสัญญายินยอมให้พ่อค้าชาวต่างประเทศสามารถเข้ามาซื้อสินค้าและผลผลิตต่าง ๆ ได้โดยเสรี และนำสินค้าอื่น ๆ เข้ามาขายได้โดยเสรี ยกเว้นสินค้าบางอย่างตามที่ตกลงกันไว้ว่าท้ายสัญญา เช่น อาวุธต้องขายให้เฉพาะรัฐบาล มินต้องขายให้เฉพาะเจ้าภาษี

การเปิดประตูประเทศสู่การค้าเสรี ประกอบกับการปลดปล่อยไพร่และทาสเป็นอิสระใน เวลาต่อมา ทำให้พ่อค้าในภาคกลางต่างเร่งระดมเพาะปลูกข้าวเพื่อขายให้กับพ่อค้าชาวต่างชาติ โดยการเพิ่มพื้นที่การเพาะปลูก จนสามารถขายข้าวออกไปนอกประเทศเป็นจำนวนมากในแต่ละปี

เป็นเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดระบบเศรษฐกิจการผลิตเพื่อการค้าของชาวนาในเวลาต่อมา

พืชเศรษฐกิจ : ในงานศึกษาในที่นี้ให้ความหมายของพืชเศรษฐกิจว่าเป็นพันธุ์พืชเพาะปลูกทั้งเพื่อการค้าและการบริโภค พืชเศรษฐกิจมีความหมายหลักอยู่ที่พันธุ์พืชที่ทาบทาให้ปลูกหรือเกษตรกรดำรงชีวิตอยู่ได้ ซึ่งในปัจจุบันก็คือ ข้าว ผัก และพืชไร่บางชนิด แต่กระนั้นพืชที่ปลูกและบริโภคเองในครัวเรือน ในงานศึกษานี้ก็จัดให้เป็นพืชเศรษฐกิจด้วย

1. พันธุ์พืชเพื่อการบริโภค คือชนิดของพันธุ์พืชที่เพาะปลูกกันมาตั้งแต่ในอดีต โดยมุ่งบริโภคเองในครัวเรือนและแปรรูปอย่างง่าย ๆ ไปใช้ประโยชน์ด้านอื่น ๆ ในการยังชีพ ในกรณีนี้จะให้ความสำคัญกับ ข้าว เป็นพืชเศรษฐกิจหลักรวมทั้งพันธุ์ผักชนิดต่าง ๆ
2. พันธุ์พืชเศรษฐกิจการค้า คือพันธุ์พืชที่ถูกนำเข้ามาจากภายนอกชุมชน เพื่อการส่งเสริมการเพาะปลูกเพื่อการค้าขาย แลกเปลี่ยนกับเงินตราโดยตรง ไม่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการบริโภคหรือใช้ประโยชน์ด้านอื่น ๆ ในครัวเรือนหรือชุมชน

ระบบเศรษฐกิจ : เป็นระบบหนึ่งทางวัฒนธรรมที่ตอบสนองปัญหาพื้นฐานของมนุษย์ในด้านการหาอาหาร เครื่องมือเครื่องใช้ในการดำรงชีวิต(งามพิศ สัตย์สงวน : 2538: 46-47) นอกจากนี้ระบบเศรษฐกิจยังหมายรวมถึงกฎเกณฑ์ของสังคมในการจัดสรรแบ่งปันผลประโยชน์ มีระเบียบและข้อกำหนดเกี่ยวกับ"สิทธิใช้สอย"และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ มีระบบในการควบคุมการผลิตและการแบ่งปันผลผลิต การควบคุมแรงงาน การแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ(ยศ สันติสมบัติ: 2537)

ทฤษฎี : หมายถึงระบบเศรษฐกิจการผลิต การค้า การตลาด ที่ต้องอาศัยทุนเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญในทุกขั้นตอนของกระบวนการทางเศรษฐกิจ ความหมายของทฤษฎีในการศึกษานี้มีความหมายถึงแบบวิถีการผลิตแบบหนึ่ง ที่ได้รับการพัฒนามาจากยุโรปในช่วงคริสต์วรรษที่ 17 มีลักษณะคือ ระบบการผลิตหลักหรือโดยทั่วไปเป็นระบบการผลิตเพื่อขายหรือเพื่อการค้า สิ่งที่ผลิตขึ้นมาทุกอย่างได้ถูกทาบทาให้เป็นสินค้าที่นำได้มีแต่มูลค่าใช้สอยเท่านั้น แต่มีมูลค่าแลกเปลี่ยนด้วย ในระบบการผลิตแบบนี้ ผู้ทำงาน(ครัวเรือน)ไม่ได้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต และแรงงานของผู้ผลิตเองก็จัดเป็นสินค้าที่มีราคาอย่างหนึ่ง โดยนับเป็นชั่วโมง วัน เดือน และวัดตามผลของงาน การที่ผู้ผลิตไม่ได้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตนี้ก่อให้เกิดมูลค่าส่วนเกิน นายทุนผู้เป็นเจ้าของ

ของปัจจัยการผลิตจะใช้กำไรนี้สะสมทุนเพื่อไปใช้ในการผลิตใหม่ของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมได้แพร่กระจายเข้าสู่ประเทศด้อยพัฒนา กลายเป็นระบบเศรษฐกิจที่สำคัญของโลก การเติบโตของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมของประเทศไทยเกิดขึ้นมาจากนอกประเทศ คือเกิดจากประเทศทุนนิยมศูนย์กลางแผ่เข้ามาครอบงำและผนวกระบบเศรษฐกิจของไทยกลายเป็นส่วนหนึ่งของทุนนิยมโลก ทุนนิยมในประเทศไทยจึงมีลักษณะของทุนนิยมบริวาร แตกต่างจากทุนนิยมประเทศตะวันตก การพัฒนาของสังคมทุนนิยมบริวารขึ้นอยู่กับลักษณะสังคมก่อนการเข้ามาของระบบทุนนิยม และขึ้นอยู่กับรูปแบบ ขั้นตอน ยุคสมัยที่ถูกผนวกเข้าสู่ทุนนิยมโลก ซึ่งในประเทศไทยจะเริ่มตั้งแต่สนธิสัญญาเบาริ่งในปี 2398 เป็นต้นมา

ในประเทศไทย ระบบทุนนิยมบริวารได้ผนวกชุมชนชาวนาเข้าไปสู่ระบบการผลิตและการแลกเปลี่ยนสินค้า ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญประการหนึ่งของวิธีการผลิตแบบทุนนิยม ชาวนายังคงเป็นเจ้าของที่ดินเพียงในนามและสามารถควบคุมการผลิตได้ในระดับหนึ่งแต่ในวิธีการผลิตและการแลกเปลี่ยนที่แท้จริง ชาวนาจะขึ้นตรงต่อทุนทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นการกู้หนี้ยืมสิน การลงทุนใช้ปัจจัยการผลิตสมัยใหม่ การจ่ายค่าเช่า การจ้างแรงงาน ในรูปเงินและการพึ่งพาระบบตลาด ฯลฯ ชาวนาจะถูกขูดรีดผลผลิตส่วนเกินแต่เดิมในรูปของกำไร ภาษี ดอกเบี้ย ค่าเช่า ฯลฯ และได้ส่วนแบ่งจากการผลิตไม่ต่างจากราคาค่าจ้างแรงงานสภาพความสัมพันธ์ทางการผลิตของชาวนาจึงมีลักษณะ เป็นเพียงแรงงานรับจ้างแอบแฝง

นวัตกรรมทางอุตสาหกรรม ๗ จากตะวันตก: หมายถึงการที่ประเทศไทย หลังจากถูกผนวกรวมในระบบทุนนิยมโลกจะต้องพึ่งพานวัตกรรมจากตะวันตกหรือประเทศทุนนิยมศูนย์กลางในปัจจัยการผลิตเพื่อการค้า นวัตกรรมตะวันตกที่ไปนี้วัดถูกคือ "เครื่องจักรกลการเกษตรพันธุ์พืชใหม่ ๆ และเทคนิควิธีการรวมทั้งเครื่องมือเครื่องใช้ในการผลิต

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ : เป็นแผนงานการพัฒนาที่เกิดขึ้นในสมัยของจอมพลสฤษดิ์ ภัยอิทธิพลของรัฐบาลอเมริกาที่เกิดขึ้นจากหน่วยงานที่ปรึกษาทางทหารและผู้เชี่ยวชาญด้านการเกษตรแผนใหม่ เป็นผลของทฤษฎีการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยของประเทศไทย มาเป็นแผนพัฒนาประเทศไทยภายใต้คำขวัญที่ว่า "น้ำไหล ไฟสว่าง ทางดี มีงานทำ" ซึ่งในก่อนหน้าการนำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรกในปี 2504 นี้ ประเทศไทยเคยมีแผน

พัฒนามาก่อน เช่นแผนพัฒนาชนบททศวรรษปี 2485และ 2494 โครงการพัฒนาท้องถิ่นในปี 2499

การเริ่มต้นของการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่หนึ่งในปี 2504 เป็นต้นมา นับว่าเป็นแผนที่มีการสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ในแผนที่ 1 และแผนที่ 2 นั้นมีนโยบายหลักคือการพัฒนาเศรษฐกิจให้มีความเจริญเติบโตและการสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ จึงเกิดการกู้ยืมเงินจากต่างประเทศเป็นจำนวนมากในการสร้างโครงสร้างเศรษฐกิจพื้นฐาน ในชนบท เช่นการสร้างเขื่อน ถนน งานวิจัยและส่งเสริมการเกษตร ส่งเสริมธุรกิจเอกชนพัฒนาการผลิตและการตลาด การสร้างกรมการพัฒนาชุมชน หรือสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบทเพื่อการสร้างถนนจากเหตุผลทางการเมืองคือ การต่อสู้กับคอมมิวนิสต์

แผนพัฒนาฉบับที่ 3 และฉบับที่ 4 รัฐเริ่มที่จะเห็นการพัฒนาและความเจริญเติบโตที่ใหม่สมดุลย์ระหว่างภาคเมืองและภาคชนบท รวมทั้งการกระจายรายได้ที่ใหม่เป็นธรรม ในช่วงแผนนี้จึงเน้นนโยบายที่การพัฒนาและการกระจายรายได้

แผนพัฒนาฉบับที่ 5 มีนโยบายหลักในการสร้างรายได้ให้กับประชาชนในชนบท โดยเรียกว่า"ชนบทยากจน" โดยรัฐสร้างสถานีอนามัย โรงพยาบาล การพัฒนาการเกษตรแผนใหม่มากกว่า 6 หมื่นครัวเรือน และขยายการศึกษาไปในชนบท

แผนพัฒนาฉบับที่ 6 นั้น มีนโยบายในการกระจายอำนาจในการพัฒนาไปสู่ชนบท และส่งเสริมเอกชนในการเข้าไปทำธุรกิจการเกษตรกับชาวบ้าน

ระบบการผลิต : หมายถึงขั้นตอน วิธีการ และกระบวนการในการผลิตของชุมชน รวมถึงความสัมพันธ์ของปัจจัยการผลิต เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการเพาะปลูก ได้แก่ การปลูกข้าว การทำไร่ การทำสวนผัก การทำไร่ย่อย ทั้งที่เป็นพืชเศรษฐกิจและพืชยังชีพในท้องถิ่น

- ระบบการผลิตแบบยังชีพ หมายถึงระบบดั้งเดิมของชนบทไทย ที่มีขั้นตอน วิธีการเพาะปลูกพันธุ์พืชเพื่อการบริโภคในครัวเรือนและชุมชน
- ระบบการผลิตเพื่อการค้า หมายถึงขั้นตอน วิธีการ กระบวนการ และความสัมพันธ์ของปัจจัยการผลิต เพื่อการเพาะปลูกพันธุ์พืชเพื่อการค้าขาย แลกเปลี่ยนในระบบเงินตรา มีการเพิ่มขึ้นของพื้นที่การผลิต เกิดการจ้างแรงงาน การเพิ่มขึ้นของเทคโนโลยีสมัยใหม่

ปัจจัยการผลิต : ปัจจัยต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในกระบวนการผลิต ได้แก่ทุนในรูปของที่ดิน

แรงงานและเงิน เทคโนโลยีในรูปแบบของนวัตกรรมความรู้ รวมทั้งเครื่องจักรกลการเกษตร เครื่องมือ เครื่องใช้ วัสดุอุปกรณ์ในรูปแบบต่าง ๆ ในการจัดการและดำเนินการตามขั้นตอนของระบบการผลิต

ความสัมพันธ์ทางการผลิต : หมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับชุมชน และมนุษย์กับปัจจัยการผลิต ที่อยู่ในขั้นตอน วิธีการ และกระบวนการในระบบการผลิต โดยครอบคลุมกิจกรรมการผลิต การแบ่งปันผลผลิต การแลกเปลี่ยนหมุนเวียน และการบริโภค

ความทันสมัยหรือกลายเป็นสมัยใหม่ (Modernization) : หมายถึงกระบวนการที่สังคมกำลังพัฒนาหรือด้อยพัฒนา เคลื่อนตัวเข้าสู่ทิศทางของการนำเอาระบบเทคโนโลยีและระบบวัฒนธรรมที่มีลักษณะของสังคมอุตสาหกรรมมาใช้ (งามพิศ สัตย์สงวน, 2538: 228-229)

การเป็นเมือง (URBANIZATION) : เป็นผลมาจากการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับแรกเป็นต้นมา เกิดการอพยพของคนในภาคเกษตรกรรมเข้ามาสู่ภาคเมือง อุตสาหกรรมและบริการอย่างมากมาย เช่นหมู่บ้านท่าพระที่แต่เดิมเป็นกลุ่มบ้านเล็ก ๆ แต่เมื่อมีการสร้างถนนมาลัยแมนในปี 2504 ผ่าน ท้ากบ้านท่าพระยาจักรเจริญเติบโตเป็นตลาดการค้าใหญ่ กลายเป็นสุขาภิบาลอยู่ทองในปัจจุบัน

การอุตสาหกรรม (INDUSTRIALIZATION) : เป็นผลมาจากการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย คือการกลายเป็นภาคเมืองที่เจริญเติบโตมีประชากรมากขึ้น มีการจัดสรรทรัพยากรในระบบทุนนิยมศูนย์กลางตะวันตกหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ก่อให้เกิดการสร้างแผนพัฒนาประเทศเลียนแบบประเทศตะวันตก ทำให้ประเทศไทยได้ใช้แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในแนวทางตะวันตก (ทุนนิยมศูนย์กลาง) มาโดยตลอด นั่นก็คือการพัฒนาที่เน้นการจัดสรรทรัพยากรให้กับภาคเมืองและการสร้างอุตสาหกรรม โดยเห็นได้จากการส่งเสริมภาคเอกชนในการลงทุนสร้างโรงงานอุตสาหกรรมเกษตร เพื่อซื้อวัตถุดิบจากชาวบ้าน โดยหวังว่าจะเป็นการเพิ่มและกระจายรายได้ให้กับเกษตรกรในชนบท

การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ:

หมายถึงการเปลี่ยนแปลง

ของสภาพภูมิศาสตร์ทั้งอากาศ น้ำ ดิน หิน แร่ และอินทรีย์วัตถุรอบตัวมนุษย์ รวมถึง ทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ ทั้งที่เปลี่ยนแปลงเองโดยธรรมชาติและเปลี่ยนแปลงโดยการกระทำ ของมนุษย์

ชุมชน (COMMUNITY) : กลุ่มคน ครอบครัวยุคนั้นที่อยู่มารวมเป็นหมู่บ้าน (VILLAGE) มีความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในชุมชนทางเครือญาติทางสายเลือดและทางเศรษฐกิจ เป็นกลุ่มสังคม ในระดับที่ 3 นับจากปัจเจกบุคคล ครอบครัวยุคนั้น มีระบบทางวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงและยึดถือปฏิบัติแบบ เดียวกัน ในประเทศไทยชุมชนระดับหมู่บ้านในชนบทมักจะมีจำนวนประชากรมากกว่า 150 คนต่อ หมู่บ้าน

การศึกษาองค์ภาพรวม (HOLISTIC APPROACH) : มโนภาพที่สำคัญในการศึกษาวิจัย ทางมานุษยวิทยา นักมานุษยวิทยาจะต้องให้ภาพรวมของชุมชนที่ศึกษาอย่างละเอียด องค์ภาพรวม หมายถึงพฤติกรรมด้านต่าง ๆ หรือวัฒนธรรมของมนุษย์ในชุมชนนั้น ๆ นั่นคือต้องสามารถให้ข้อมูล เกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพ สิ่งแวดล้อม ประชากร ครอบครัวยุคนั้น เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ศาสนา การศึกษา สาธารณสุขและด้านอื่น ๆ ทุกด้านของชุมชน (งามพิศ สัตย์สงวน : 2536 : 69)

การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Diffusion) : เป็นแนวคิดของการที่วัฒนธรรมมี จุดศูนย์กลางหลาย ๆ จุด แต่ละจุดจะแพร่กระจายวัฒนธรรมของตนออกไปรอบ ๆ เป็นวงกลม เรียกว่า CULTURE CIRCLE หรือ KULTURKREIS (ยศ สันติสมบัติ : 2537 : 25)

การปฏิวัติเขียว (GREEN REVOLUTION) : คือการพัฒนา การปรับปรุงพันธุ์พืชเพื่อ การเพิ่มผลผลิต โดยประเทศทุนนิยมตะวันตก มีการนำพันธุ์พืชชนิดต่าง ๆ ไปพัฒนา ปรับปรุงพันธุ์ ด้วยวิธีพันธุวิศวกรรมศาสตร์ และนำพันธุ์พืชชนิดใหม่ ๆ เหล่านั้นเข้ามาส่งเสริมผ่านรัฐบาลไทย พันธุ์พืชที่ส่งเสริมทั้งหมดเป็นพืชเศรษฐกิจหลักเพื่อการค้าและส่งออก ผลกระทบของการปฏิวัติเขียว คือการที่พันธุ์พืชใหม่ ๆ เหล่านี้จะต้องใช้สารเคมีและปุ๋ยวิทยาศาสตร์ รวมทั้งการดูแลปริมาณน้ำ จึงเกิดการพึ่งพาเทคโนโลยีเหล่านี้มากขึ้น การปฏิวัติเขียว ก่อให้เกิดปัญหาโรคแมลงที่เพิ่มขึ้น ปัญหาทางนิเวศและสิ่งแวดล้อม ปัญหาทางสังคมวัฒนธรรมในชนบทไทย